

BİR YERLERDE...

Bir Zamanlar Anadolu'da, bize ilk olarak Anadolu'nun ücra kasabalarından birindeki bir oto tamirhanesinin kirli camını, sonra da bu camın arkasında kaybolmak üzere olan üç hayattan kısacık bir kesit gösteriyor. Bir hikâyenin başı olmaktan çok, yeni bir dünyanın kapılarını açarmış gibi görünen bu sahneyle birlikte, kendimizi Anadolu'nun engin bozkırlarında bir uçtan diğerine çaresizce dolaşan üç araba dolusu adamın hikâyelerinin ve sohbetlerinin ortasında buluyoruz. Filmin tanıtıcı yazısını doğrularcasına, her defasında sanki aradıkları ceset yeni bir tepenin arkasındaymış gibi oradan oraya salınan bu adamlar, her yönüyle kusursuz bir Anadolu portresinin ortasında bulunurken, yaşadıkları ve yaşamadıkları hikâyeleriyle bizleri zaman zaman Anadolu'dan çıkarıp, kendi hayatlarımızın kuytu köşeleriyle de yüzleştiriyor. Nuri Bilge Ceylan'ın arayışlarla dolu olduğu söylenebilecek filmografisinin bu son halkası en çok, sapına kadar Anadolu'ya ait olan hikâyesini evrensel düzleme taşıırken kullandığı didaktizmden uzak samimi dili için övgüyü hak ediyor.

Hikâyenin tamamı erkekler arasında geçtiğinden, erkek dünyasında en yüzeyden işleyen hır-gürlü iktidar savaşları (polis ile katil, savcı ile polis, polis ile jandarma vs.); en derinden işleyen, bir erkeğin ancak bir "eşitine" yapabileceği anı paylaşımları (savcı ile doktor) ve tüm yüzeylerde işleyen kadın ("nerede bir sorun varsa orada kadın vardır") konulu muhabbet aynı anda hikâyede kendine yer buluyor. Nuri Bilge Ceylan kendi tarzından taviz vermeden, içinde hayatın çok farklı uçlarında gezinen pek çok yaşanmışlık barındıran hikâyesini zarif detaylarla bezeyerek canlı ve gerçekçi kılıyor. Yönetmen, bu filmiyle bir kez daha "sıradan" bir olayın asıl başrolünü, karakterlerinin taşıdığı evrensel duyu durumlarına

ve hayatın gerçek ironisini içinde barındıran detaylara bırakırken, insanda hayranlık uyandıracak bir dinginlik içinde doğayı da hikâyesine ortak edip, adeta hayata dair ne var ne yoksa gözler önüne seriyor. Gerçekten de filmde vurgusu yapılan his, hayatın en küçük ayrıntılarının bile önceki yaşanmışlıkların zenginliğini ve izlerini taşıdığı gerçeğidir; yönetmenin muğlak bir cinayet vakasından yola çıkarak bizleri hayatın ve toplumun bürokrasiyle yoğrulmuş yapısı hakkında düşündürme çabası değil.

Zaman zaman filmi dikkate değer ölçüde mizahi yöne de çeken bu erkeklik halleri geçidine "kadınlık" adeta bir olgu olarak giriyor. Cinayet soruşturmasının artık iyiden iyiye kördüğüm haline gelmeye başladığı noktada, muhtarın kızı, erkeklerin karanlık dünyasına ışık gibi değil, "gerçek bir ışık" olarak doğup aslında filmin en kilit rollerinden birini üstleniyor. Ceylan, önceki filmlerindeki gibi, *BZA*'da da bilinçaltına kilit bir rol atfederken, bilinçaltının kapılarını her karakter için bir ayna işlevi gören bir kadına açtıyor. Bu sahnede geçmişinin izlerini adeta yüzünde taşıyan savcı, intihar eden karısını; hayatın karmaşasını kendince bir nihilizmle aşmış görünen doktor hayatın içinden bir "anlam"; zihinsel özürü kardeş istediği içeceği; katil ise canlı canlı gömdüğü maktulün ölüş anını görmüş olmalı çay tepsisinin üzerindeki

masum ve güzel kadın yüzünde.

Filmde o çok sözü edilen uzak ve yakın planlar arasındaki denge, detaylar ve olaylar arasındaki dengeye paralel bir şekilde işliyor. Nasıl "güçlü erkekler" de zaman zaman Komiser Naci gibi çocuklaşıyor ya da Savcı Nusret gibi bir an duygusallaşıp en derin yaşanmışlıklarını sözümona gizleyerek ortaya saçıyorlarsa, yakın planlar da tıpkı doğanın detayları gibi bizleri genel planlarda bir figürden ibaret olan insanların en yalın halleriyle tanıştıyor. Bu bağlamda Doktor karakterinin filmin sonlarına doğru biraz daha ön plana çıkarıldığı söylenebilir. Kasabaya döndükten sonra görevi yeni başlayacak Doktor, yaşadığı gecenin etkisini hamamda "arınarak", kasabalılarla konuşarak, kendi aile fotoğraflarında kaybolarak atlatmaya çalışıyor. Herkes adeta "benim işim bitti" diyerek filmi birer birer terk ederken, Doktor filmin sonuna kadar bize eşlik etmeyi sürdürüyor. Kelimenin tam anlamıyla trajik gerçekleşmiş bir ölümü, anlamadığımız 1-2 terimle herkesten saklayıveren Doktor'un hayatındaki bu iz de diğer anıları gibi 'bir yerlerde' duracak. Tıpkı farkında olmadan yanağında taşıdığı kan lekesi gibi.

Nuri Bilge Ceylan önceki filmlerinde olduğu gibi *BZA*'da da sese zaman zaman gözden kaçmayacak vurgular yaparak, ekonomik anlatımdaki sürekliliğini ses üzerinden sürdürüyor. Film, bize son olarak bir otopsi odasının kapalı penceresini uzaklardan geçen bir trenin boğuk sesi eşliğinde gösterirken bir kez daha zamanın ve döngüsellüğün vurgusu yapıyor.

Filmin en güçlü yanlarından bir tanesi de, kasabanın iktidar sahibi erkekleri arasında geçen senaryosunu bürokrasi, toplum ya da devlet eleştirisi yapma klişesinden kurtarıp, eninde sonunda insana ve hayata vurgu yapan bir hikâye haline dönüştürmeyi başarmış olması. 'Bir zamanlar Anadolu'da' denerek başlanabilecek bir hikâye...

Emir Bahadır Özbaşı
ozbasiemir@gmail.com